

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Trovärdighet i tingsrätten

- en kvalitativ innehållsanalys av våldtäktsdomar

Sara Karlefors
Martina Pettersson

Kandidatuppsats SOPA63
HT 2016
Handledare: Lupita Svensson
Examinator: Carina Tigervall

Abstract

Authors: Sara Karlefors & Martina Pettersson

Title: Credibility in the district court – a qualitative content analysis

Supervisor: Lupita Svensson

Assessor: Carina Tigervall

The purpose of the study was to examine how the district court describes the plaintiff in rape convictions in order to gain a deeper understanding of how the district court reasons about the plaintiff's credibility. The material used for the study consisted of ten district court verdicts from one bigger and one smaller city in Sweden where the verdict was given in 2015 and 2016. The material was analyzed with a qualitative content analysis method. The theories that have been used are social constructivism and a gender perspective. The results show that recurrent categories in the district court verdicts are about the woman's intake of alcohol and drugs, her resistance during the rape, her behavior afterwards and if the woman has had reason or not to lie about being raped. An overarching theme that was found was about the woman's credibility. The conclusion of this study was that the district court reasoned different from case to case regarding the different categories. Therefore, it was not possible within this study to draw conclusions to why some women were considered credible to the district court and others not.

Key words: rape, victim, credibility, the district court, social constructivism, gender perspective.

Förord

Vi vill tacka varandra för att vi har gjort detta tillsammans och vår handledare Lupita Svensson för bra råd och feedback genom hela uppsatsen!

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Vetenskaplig relevans och relevans för socialt arbete	5
1.3 Syfte	6
1.4 Frågeställningar	6
1.5 Avgränsning	6
2. Teori, kunskapsorientering och tidigare forskning	7
2.1 Socialkonstruktivism	7
2.2 Yvonne Hirdmans genussystem och genuskontrakt	8
2.3 Våldtäkt enligt lagen	9
2.4 Vad som krävs för att väcka åtal och för en fällande dom	10
2.5 Trovärdighet	11
2.6 Alkohol och droger	12
2.7 Motstånd	14
2.8 Beteende efteråt	14
2.9 Falska våldtäktsanklagelser	15
3. Metod och metodologiska överväganden	16
3.1 Val av metod	16
3.2 Urval	17
3.3 Analysens tillvägagångssätt	18
3.4 Metodens förtjänster och begränsningar	19
3.5 Metodens tillförlitlighet	20
3.6 Etiska överväganden	21
3.7 Uppdelning av arbetet	22
4. Presentation av materialet	22
5. Resultat och analys	25
5.1 Alkohol och droger	26
5.2 Kvinnans motstånd	29
5.3 Kvinnans beteende efteråt	30
5.4 Anledning/icke anledning för kvinnan att ljuga om våldtäkt	32
5.5 Trovärdighet	35
6. Diskussion	38
6.1 Fortsatt forskning	42
7. Referenser	43

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Mäns våld mot kvinnor är ett utbrett och allvarligt samhällsproblem som skadar kvinnors psykiska och fysiska hälsa, välbefinnande och liv (Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), u.å.; Somaya, 2015). Ett exempel på hur detta våld tar sig uttryck är genom våldtäkt där nästan alla anmälda våldtäkter riktas mot kvinnor och flickor och 98% av förövarna är män (Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2015, s. 10 och s. 12).

I en undersökning från 2014 framkom att 20% av de kvinnor som deltog någon gång under sitt liv hade blivit utsatta för ett allvarligare sexuellt övergrepp (NCK, 2014, s. 38). År 2015 polisanmälades 18 100 sexualbrott i Sverige varav 5920 rubricerades som våldtäkt (BRÅ, 2016, s. 9). En av svårigheterna med att klara upp våldtäktsbrott är att ord ofta står mot ord och att vittnen eller andra bevis saknas (Diesen, 2005, s. 218). Vid friande våldtäktsdomar har det riktats kritik mot att domstolarna skuldbelägger de kvinnor som blivit utsatta för våldtäkt, istället för att fokusera på gärningsmannen (se till exempel Randhir Granfors, 2016). Bieneck och Krahe (2011, s. 1794) har kunnat visa att våldtäktsoffer skuldbeläggs mer än rånoffer och enligt en annan studie skuldbeläggs en kvinna mer vid våldtäkt om hon kände mannen sedan tidigare än om hon inte gjorde det, och om hon självmant bjudit in honom till sitt hem (Pedersen & Strömwall, 2013, s. 938). Ytterligare studier har visat att kvinnor som druckit alkohol och/eller tagit droger vid tiden för händelsen skuldbeläggs mer och anses inte lika trovärdiga som kvinnor som varit nyktra då de blivit våldtagna (Ferguson & Ireland, 2012, s. 103; Girard & Senn, 2008, s. 15).

Många av dem som har blivit utsatta för våldtäkt anmäler inte på grund av skuld och skam och för att de är rädda för att bli ifrågasatta av polis och rättsväsende (Grände, 2007, s. 17; NCK, 2008, s. 15). Eftersom vittnen och andra bevis ofta saknas då en våldtäkt har ägt rum måste andra aspekter tas i beaktning då det ska redas ut vad som faktiskt har hänt. Stor vikt läggs vid exempelvis offrets trovärdighet och företeelser som påverkar denna (Diesen, 2005, s. 218-219) och kvinnans trovärdighet och hur denna bedöms och värderas kan därmed vara avgörande för om det blir en friande eller fällande dom i rätten.

1.2 Vetenskaplig relevans och relevans för socialt arbete

Texter påverkar samhället och bidrar till att forma människors föreställningar om hur samhället är, och hur det borde vara. Genom att undersöka och analysera texter kan vi få en uppfattning om vilka

föreställningar som är rådande och som upprätthålls i samhället (Boréus, 2015, s. 157-158). Domar är ett exempel på texter som bidrar till att skapa och upprätthålla föreställningar om till exempel vem som är ett brottsoffer och kan analyseras för att förstå hur ett brottsoffers berättelse värderas. Eftersom så många kvinnor uppger att de blivit utsatta för sexuellt våld (NCK, 2014, s. 38) så kan vi förvänta oss att vi som socionomer kommer att möta dessa kvinnor i olika sammanhang. En person som har blivit utsatt för våldtäkt har rätt att bli mött på ett professionellt och korrekt sätt i alla de instanser hen kommer i kontakt med (NCK, 2008, s. 20), även inom socialtjänsten. För att kunna hjälpa dessa människor anser vi att det är viktigt att ha en förståelse för rättsprocessen, för hur tingsrätten resonerar och dömer i våldtäktsmål samt vilka föreställningar som tingsrätten ger uttryck för kring ett våldtäktsoffer. Det är viktigt att ta del av de texter där olika roller konstrueras då de speglar samhällets förståelse av ett särskilt problem.

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur tingsrätten beskriver målsäganden i våldtäktsdomar. Detta för att få en djupare förståelse för hur tingsrätten resonerar kring målsägandens trovärdighet.

1.4 Frågeställningar

- Vilka omständigheter framträder i domarna när målsägandens trovärdighet beskrivs?
- Finns det skillnader i hur tingsrätten bedömer målsägandens trovärdighet? I så fall hur?
- Hur konstrueras målsägandens trovärdighet i våldtäktsdomarna?
- Vilka skillnader finns i tingsrättens resonemang om målsägandens trovärdighet i de friande respektive fällande domarna?

1.5 Avgränsning

För att avgränsa studien har vi valt att endast undersöka hur tingsrätten bedömer målsägandens trovärdighet i de utvalda domarna. Vi har inte fokuserat på hur gärningsmannens trovärdighet bedöms. Vi har valt att endast använda oss av domar som har brottsrubriceringen "våldtäkt". I alla domar som vi använt i vår analys har målsäganden varit en kvinna och den åtalade en man. Detta har inte varit en medveten avgränsning eller ett medvetet val av oss men eftersom att det är absolut vanligast att kvinnor blir våldtagna av män (BRÅ, 2015, s. 10 och s. 12) bestod vårt material endast av sådana fall.

2. Teori, kunskapsorientering och tidigare forskning

I detta kapitel redogör vi för den socialkonstruktivistiska teorin samt Yvonne Hirdmans teori om genuskontrakt samt genussystem. Båda teorierna utgår ifrån att olika föreställningar i samhället är konstruerade snarare än att det finns en given sanning. Då vi bland annat vill undersöka hur våldtäktsoffer och deras trovärdighet konstrueras i tingsrättsdomarna så har vi valt att använda dessa teorier. Vi kommer även att beskriva hur lagstiftningen rörande våldtäkt har förändrats de senaste åren och hur den ser ut just nu. Vi kommer också att ta upp litteratur och forskning som rör ämnet för att få en överblick av den kunskap som finns.

För att hitta litteratur har vi använt oss av sökmotorerna LubSearch, Google Scholar och Google. Vi har även hittat litteratur genom att läsa andra uppsatser som rör vårt ämne. Vi har också hittat litteratur i hyllorna för rättsvetenskap och genusvetenskap på Malmö Högskolas bibliotek Hälsa och Samhälle. En del av den litteratur som vi refererar till är forskningsstudier som är peer reviewed-granskade och en del är böcker och artiklar som inte bygger på forskningsstudier men som vi ändå anser vara relevanta för ämnet.

I de fall där sidhänvisningar finns redogör vi för dessa, men om sidhänvisningar saknas beror det på att det inte fanns några sidnummer. Detta gäller främst information från internetkällor.

Sökord: *Rape, rape culture, rape myths, blame attribution, attitudes towards rape, false rape allegations, alcohol+rape, alcohol+witness, victim blame, våldtäkt, sexuellt våld, sexualbrottslagstiftning, det ideala offret.*

2.1 Socialkonstruktivism

Det socialkonstruktivistiska perspektivet har som utgångspunkt att inte ta det direkta eller det omedelbara för givet. Det är ett kritiskt perspektiv som vill ta reda på orsakerna bakom de föreställningar i samhället som tas för givna eller som anses vara "naturligt" förekommande. Ett exempel på ett fenomen som många anser vara naturligt är att vi människor gråter när vi känner sorg. I vår kultur är detta ett vanligt sätt att reagera på sorg, men att det skulle vara en naturlig reaktion på sorg motsägs av att andra kulturer uttrycker sorg på andra sätt. Att gråta vid sorg är tvärtom ett socialt konstruerat sätt att visa sorg på inom vår kultur (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 11).

Det socialkonstruktivistiska perspektivet kan alltså användas för att utforska och ifrågasätta det som tas för givet och det som ses som självklart (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 13). Det finns inte bara ett enda sätt att definiera termen "socialkonstruktivism" på (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 11; s. 103) men vi har i vår uppsats använt oss av Barlebo Wennebergs (2010) definition och förklaring av teorin. Han tar upp fyra olika former av socialkonstruktivism: det kritiska perspektivet, sociologisk teori, kunskapsteori och ontologisk ståndpunkt. Det kritiska perspektivet går ut på det vi beskrivit ovan - att ifrågasätta det som kan framstå som något naturligt och självklart, och att förstå att allting är skapat av oss människor och egentligen skulle kunna vara på ett annat sätt (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 62).

Efter att ha ifrågasatt och upplöst det som ses som naturligt går nästa steg av socialkonstruktivismen ut på att finna förklaringar för sociala företeelser, och med hjälp av olika teoretiska förklaringar förstå hur dessa är strukturerade. Dessa olika teorier försöker förklara och ge svar på hur det sociala hela tiden skapas och upprätthålls (Barlebo Wenneberg, s. 69). En av de första socialkonstruktivistiska teorierna är Berger och Luckmanns modell. De menar att människan har en benägenhet att skapa vanor, och att dessa vanor sedan externaliseras, vilket betyder att de sprider sig vidare till andra människor som inte från början var med och skapade dessa. På så sätt skapas institutioner i samhället som ter sig så självklara att vi tar dem för givna. När barn föds och växer upp lär de sig saker om den sociala verkligheten och internaliserar (lär in) den sociala världens normer och institutioner (Barlebo Wenneberg, s. 71-72; Berger & Luckmann, 1998, s. 78-79).

Den tredje och fjärde formen av socialkonstruktivismen beskriver Barlebo Wenneberg som desto mer radikala. Då vi inte kommer att använda oss av dessa former av socialkonstruktivismen i vår analys kommer vi inte att förklara dessa särskilt utförligt, men det kan nämnas att den tredje formen av socialkonstruktivismen riktar in sig på kunskap. Hur uppstår kunskap och hur bedöms dess giltighet? Sociala faktorer som till exempel makt bestäms av vad som ses som kunskap i vårt samhälle (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 80-81). I den fjärde, och sista, formen tillämpas socialkonstruktivismen på den fysiska verkligheten och menar att även denna är socialt konstruerad (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 92-93).

2.2 Yvonne Hirdmans genussystem och genuskontrakt

Feministiska forskare har använt sig av socialkonstruktivismen på könsbegreppet och menar att skillnader mellan könen bestäms inte endast av naturliga och kroppsliga faktorer utan att skillnaderna mellan könen är socialt konstruerade. Att de biologiska skillnaderna mellan könen

tillmäts så stor betydelse beror snarare på socialt konstruerade föreställningar än faktiska biologiska kroppsliga skillnader och konsekvenser av dessa (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 65).

Genom att prata om "genus" istället för kön skapas en distinktion mellan det biologiska könet och det socialt skapade könet (Hirdman, 2004, s. 114). Det socialt konstruerade könet innebär att vad som anses manligt och kvinnligt är inte något biologiskt, som kommer med ens biologiska kön, utan att det är socialt konstruerat. "Genussystemet" är en ordningsstruktur av könen som bygger på två grunder. Den första handlar om isärhållandet av vad som är manligt och kvinnligt, och att dessa inte bör blandas. Den andra handlar om hierarkin; att mannen är normen som utgör det normala och allmängiltiga och att kvinnan därmed är det avvikande (Hirdman, 2004, s.116). Varken män eller kvinnor föds till att vara just män eller kvinnor, utan skapas till att vara det utifrån djupt rotade föreställningar och vanor om vad detta innebär (Hirdman, 2004, s. 119).

Genussystemet kan ses som en ordningsstruktur av kön medan genuskontraktet är en osynlig överenskommelse mellan könen. Genuskontraktet innehåller konkreta föreställningar om hur kvinnor och män ska vara och hur de ska vara gentemot varandra: vem som ska arbeta med vad, vem i en relation som ska uppvakta vem, hur män respektive kvinnor ska prata, vilka kläder män respektive kvinnor ska använda och så vidare. Dessa genuskontrakt ärvs sedan vidare från generation till generation och upprätthålls på så sätt (Hirdman, 2004, s.121).

Sammanfattningsvis gällande den teoretiska utgångspunkten för denna studie bygger både den socialkonstruktivistiska teorin och Hirdmans teori på att våra vanor och föreställningar inte är något naturligt, eller något vi bör ta för givet, utan tvärtom skapas och hela tiden upprätthålls av oss människor. Teorierna kan båda två användas för att undersöka och ifrågasätta det som vi tar för givet och självklart.

2.3 Våldtäkt enligt lagen

De senaste åren har sexualbrottslagstiftningen genomgått flera förändringar. Lagen har ändrats så att våldtäkt utöver penetrerande samlag även innefattar andra handlingar som är jämförbara med ett samlag. Fram till 2005 rubricerades inte en handling som våldtäkt om offret själv hade druckit sig så berusad att hen inte kunde göra motstånd. Den 1 april 2005 ändrades dock lagen och det blev lika allvarligt att våldta en person som druckit sig berusad som en nykter person. Den 1 juli 2013 var senaste gången som lagen ändrades. Den utvidgades då till att även omfatta de fall där offret reagerar med passivitet på den sexuella handlingen (NCK, 2016).

2016 lades ett förslag fram om att förändra den nuvarande lagstiftningen ännu en gång. Förslaget innebär att en gärningsman kan straffas för våldtäkt om ett samlag, eller annan sexuell handling som är jämförbar med samlag genomförs, med en person som inte deltar frivilligt (2014 års sexualbrottskommitté, 2016, s. 193). Förslaget innebär att det krävs ett tydligt "ja" eller ett aktivt deltagande för att det ska anses frivilligt. Det krävs inte ett "nej" eller att personen aktivt visar sitt motstånd. Inte heller ska passivitet kunna tolkas som ett frivilligt deltagande (2014 års sexualbrottskommitté, 2016, s. 197).

Enligt nuvarande lagstiftning definieras våldtäkt på följande sätt:

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annars sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms till våldtäkt i lägst två år och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anses som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgräpat sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

(Brottsbalken, SFS 2013:365, 6 kap. 1 §)

2.4 Vad som krävs för att väcka åtal och för en fällande dom

Den nuvarande lagstiftningen om våldtäkt kräver att gärningsmannen har tvingat offret till en sexuell handling och att tvånget har skett genom misshandel, våld eller hot om våld eller att gärningsmannen har utnyttjat att offret har befunnit sig i en särskilt utsatt situation (som kan vara

sömn, sjukdom, berusning eller allvarlig rädsla). Det krävs också att gärningsmannen har haft uppsåt med sitt handlande (NCK, 2016).

Våldtäkt är ett brott där det sällan finns några vittnen eller skador utan i majoriteten av alla våldtäktsmål står ord mot ord (Diesen, 2005, s. 218). Om förövaren erkänner att ett samlag genomförts men hävdar att det har skett frivilligt från båda parter räcker det inte att kvinnan hävdar att det var en våldtäkt för att det ska leda till åtal. Därför läggs istället stor vikt vid offrets och förövarens beteende i anslutning till övergreppet istället för på själva övergreppet samt kvinnans trovärdighet eller mannens avsaknad av trovärdighet (Diesen, 2005, s. 219).

Gällande beviskrav och bevisvärdering i våldtäktsmål är två NJA-fall från Högsta domstolen relevanta.¹ I det första målet (NJA 2009 s. 447) framhålls att det ofta saknas vittnesiakttagelser och teknisk bevisning till stöd för åtalet. Detta hindrar inte att den bevisning som framkommit ändå kan vara tillräcklig för en fällande dom. En alltigenom trovärdig utsaga från målsäganden kan tillsammans med vad som i övrigt framkommit i målet, till exempel gällande målsägandens beteende efteråt, vara tillräckligt för en fällande dom.

I det andra NJA-fallet (NJA 2010 s. 671) framhålls att ett vittnes utsaga ska bedömas avseende innehållet i berättelsen, till exempel i vilken mån den är klar, lång, levande, logisk, rik på detaljer, att man kunnat bevisa att den är sann samt att berättelsen är fri från felaktigheter, motsägelser, överdrifter, moment som är svåra att förklara, dåligt sammanhang, tvekan och att historien inte ändras. Det tas också upp att det är svårt att bedöma utsagan enligt det allmänna intryck som målsäganden ger eller av icke-verbala faktorer i övrigt.

2.5 Trovärdighet

Nils Christie har myntat begreppet ”det ideala brottsoffret” vilket beskriver hur ett offer ska vara och bete sig för att ses som ett ”riktigt” offer. Christie har fem punkter som ett offer ska uppfylla för att ses som ett idealt offer. Offret ska vara svagt, ska vara upptagen med en respektabel aktivitet, ska vara på en respektabel plats och gärningsmannen ska vara stor och ond och okänd för offret (Christie, 2001, s. 48).

---

¹ Ett NJA-fall är ett rättsfall från högsta instans som är normerande och vägvisande för andra fall.

Dessa egenskaper går även att se i det resonemang Katarina Wennstam använder när hon beskriver ”det perfekta offret” för en våldtäkt. Hon menar att ett våldtäktsoffer måste vara på ett visst sätt och bete sig på ett visst sätt innan, under och efter en våldtäkt för att ses som trovärdig och ha en chans att vinna i en rättegång. Offret ska helst ha bevis i form av sönderrivna kläder och blåmärken som uppkommit på grund av motstånd under våldtäkten. Efter våldtäkten ska offret omedelbart göra en anmälan och uppsöka ett sjukhus för att få sina skador dokumenterade. Kvinnan ska efteråt bete sig så som allmänheten förväntar sig att ett våldtäktsoffer ”ska” bete sig - hon ska vara ledsen, skakad och uppriven (Wennstam, 2002, s. 95-96). Våldtäktsoffret måste med andra ord bete sig precis som omvärlden tänker att ett våldtäktsoffer beter sig, för att betraktas som trovärdig.

I de flesta våldtäktsmål fokuserar utredningen på brottsoffret och på vad som hände före och efter våldtäkten. Kvinnans sexualitet, hennes klädsel och smink, hennes berusning och eventuella flirtande och hur stort risktagande hon har tagit blir avgörande för både offret och gärningsmannens trovärdighet och deras uppfattning om vad som hände. I helhetsbedömningen som sedan görs får kvinnan som följt med en okänd man hem och som i och med detta har tagit stora risker i större utsträckning skylla sig själv, än en kvinna som inte har tagit några sådana risker (Diesen, 2005, s. 222). Kvinnor som är mer respektabla och som har hög moral anses vara mer trovärdiga än kvinnor som inte anses vara respektabla, vilket hänger ihop med den patriarkala synen på kvinnor som antingen en hora eller madonna. Kvinnor som är respektabla är mer ”skyddsvärda” och förtjänar upprättelse, medan om kvinnan inte är skyddsvärd får hon skylla sig själv (Diesen, 2005, s. 223).

Ett begrepp som används för att beskriva skuldbeläggandet av kvinnor i våldtäktsmål är ”victim blaming”. Det innebär att offret bär skulden för att hon har utsatts för en våldtäkt, snarare än att gärningsmannen får skulden och anses vara den som är ansvarig för händelsen. I vilken utsträckning victim blaming sker beror bland annat på våldtäktens omständigheter och på vem offret är (Pedersen & Strömwall, 2013, s. 932).

2.6 Alkohol och droger

Historiskt sett har acceptansen för att dricka alkohol varit betydligt lägre för kvinnor än för män. I slutet av 1800-talet var kvinnans plats i hemmet, och hon skulle göra tillvaron där vacker och trivsamt. En sådan kvinna kunde inte gärna vara onykter (Damberg & Wiklund, 2015, s. 15). Att kvinnor drack i offentligheten var utmanande mot de rådande könsrollerna, och att stå och dricka i en bar var en tydlig inbjudan till sexuella tjänster (Damberg & Wiklund, 2015, s. 16). År 1975 gavs boken *Öppet brev om kvinnor och sprit* ut. Författaren ansåg att en bok om kvinnor som dricker

sprit var nödvändig, då det ansågs opassande för kvinnor att dricka och att det blev ännu mer opassande om de blev fulla och stökiga då de drack. Vidare menade författaren att det var mycket värre för en kvinna att vara onykter, än för en man (Damberg & Wiklund, 2015, s. 41). Kvinnor som har brutit mot könsrollerna och druckit lika mycket som män har under historiens gång bestraffats genom att få stämpeln av en "berusad hora och ansvarslös kvinna" (Damberg & Wiklund, 2015, s. 97).

I boken *Flickan och skulden* har Katarina Wennstam granskat ett stort antal uppmärksammade gruppvåldtäktsmål. Även om boken är skriven 2002 är en hel del av hennes resonemang och resultat aktuella än idag. Bland annat diskuterar Wennstam (2002, s. 45) vilka gamla föreställningar och moral kring kvinnans levnadssätt som lever kvar än idag, och som tar sig in även i rättssalen vid ett våldtäktsfall. Var kvinnan ärbar, skötsam och en "fin" kvinna är fallet lättare att avgöra till hennes fördel. Däremot om hon till exempel var onykter blir det desto svårare.

Wennstam (2002, s. 63) skriver att det faktum att det finns så mycket antecknat om en kvinna i en dom tyder på att det finns en klar bild av hur hon har uppfattats till exempel under förhör och av rätten och att denna bild förmedlas vidare genom domen. Wennstam skriver att det i domarna som hon har granskat finns mycket information kring kvinnan, till exempel får kvinnorna frågor om de druckit alkohol eller tagit droger. Wennstam skriver (2002, s. 66): "Jaha. Vad har det här med saken att göra? [...] Det här har ingenting med saken att göra, om man inte är av den uppfattningen att vissa flickor får skylla sig själva." Vidare skriver hon hur det bara är i våldtäktsmål som alkoholen har betydelse för bedömningen av offret. En stöld är en stöld och ett rån är ett rån, oavsett om offret hade druckit eller var nykter (Wennstam, 2002, s. 78).

I en brittisk studie från 2012 undersöktes om det fanns skillnader i hur mycket skuld som lades på ett våldtäktsoffer om hon hade druckit vid händelsen eller inte. Resultatet visade att de kvinnor som var onyktra vid händelsen skuldbelades mer än om de inte druckit någonting. Förklaringen till detta skulle enligt forskarna kunna ligga i att kvinnor som dricker mycket och är onyktra bryter mot de könsstereotypiska föreställningar som finns om hur en kvinna ska bete sig. Därför förtjänar hon inte samma typ av samhälleliga skydd och sympati som kvinnor som inte dricker, och beter sig som en kvinna "bör" göra (Ferguson & Ireland, 2012, s. 103).

Ytterligare en studie som undersöker hur kvinnans trovärdighet påverkas av om hon har druckit alkohol och tagit droger pekar på att kvinnan skuldbeläggs mer, och mindre skuld läggs på

gärningsmannen, om kvinnan innan våldtäkten frivilligt druckit alkohol och tagit droger (Girard & Senn, 2008, s. 15).

Trots att alkohol är inblandat i en stor del av alla brott som begås och att många vittnen till brott är alkoholpåverkade, finns det lite forskning kring hur alkohol påverkar en persons förmåga att vittna (Hagsand, Roos af Hjelmsäter, Granhag, Fahlke & Söderpalm-Gordh, 2013, s. 188). En del forskning har dock kunnat visa att skillnaden mellan en nykter persons vittnesmål och en alkoholpåverkad persons vittnesmål upp till en viss gräns inte skiljer sig nämnvärt åt i frågan om att kunna lämna ett fullständigt vittnesmål (Hagsand et al., 2013, s. 192-193).

2.7 Motstånd

Josefin Grände som mött våldtagna kvinnor i sitt arbete på Alla Kvinnors Hus, Team för Våldtagna Kvinnor i Stockholm beskriver att många kvinnor inte gör något fysiskt motstånd under våldtäkten. De varken sparkar, skriker eller slåss som kan förväntas. Många kvinnor blir istället paralyserade och gör inget motstånd alls (Grände, 2007, s. 13-16) vilket krockar med bilden av hur det "ideala våldtäktsoffret" reagerar (Wennstam, 2002, s. 95-96). En ny, ännu opublicerad, studie som är gjord vid Södersjukhuset i Stockholm visar samma sak - 70% av de våldtäktsoffer som kommer till akutmottagningen och som har deltagit i studien berättar att de har fått en "frysreaktion" vid övergreppet vilken innebär att de är oförmögna att göra motstånd (Forsberg & Holmin, 2016).

För att ett våldtäktsoffer skulle anses trovärdigt var hon tidigare enligt amerikansk lag tvungen att kunna visa på att hon gjort aktivt motstånd mot förövaren under händelsen. Detta resulterade i att det skapades stereotypa bilder av vem som var ett "riktigt" offer och vem som inte var det. Om kvinnan till exempel varit alldeles för rädd och inte vågat göra motstånd ansågs hon ha gett samtycke till det som hänt. Dessa gamla föreställningar om vem som är ett "riktigt" offer och vem som inte är det verkar leva kvar än idag. Detta visar en amerikansk studie där manliga collegestudenter läst om ett våldtäktsscenario. Studien visar att studenterna bedömer att de offer som gjort aktivt motstånd, i enlighet med den gamla bilden av ett "riktigt" våldtäktsoffer, ges större trovärdighet och mindre skuld i händelsen än de offer som inte gjorde motstånd (Angelone, Mitchell & Grossi, 2015, s. 2295).

2.8 Beteende efteråt

I linje med kvinnans trovärdighet spelar det en stor roll hur nära inpå händelsen hon har anmält våldtäkten. Ju tidigare hon anmält ju mer trovärdig framstår hon. Om hon har dröjt med att anmäla

övergreppet framstår det som icke trovärdigt och sannolikheten för att våldtäkten ska ses som en efterkonstruktion ökar (Diesen, 2005, s. 220). Till skillnad från andra övergrepp utgår våldtäktsdomar ifrån att mannen alltid vill medan kvinnan måste göra ett tydligt motstånd om hon inte vill. Med andra ord råder uppfattningen att kvinnan samtycker om hon inte gör motstånd (Diesen, 2005, s. 221).

Att det finns särskilda föreställningar om hur offret ska reagera, bete sig och känna efter en våldtäkt, och att detta avgör trovärdigheten vid en rättegång, är problematiskt då dessa föreställningar inte är något som alla våldtäktsoffer kan leva upp till. Precis som att alla människor är olika är det olika hur en person reagerar efter en våldtäkt. Det kan till exempel bero på vem man är som person och hur ens liv i övrigt ser ut (Grände, 2007, s. 34).

Föreställningen om hur snart efter händelsen ett ”riktigt” våldtäktsoffer uppsöker sjukhus och polis stämmer inte alltid överens med verkligheten. Många kvinnor väntar så länge som möjligt tills dess att de söker hjälp. Detta kan bero på att de upplever att det inte är någon idé att anmäla eller söka hjälp eller att det finns en rädsla för att bli ifrågasatt av polisen under förundersökningen såväl som under en eventuell rättegång (Grände, 2007, s. 17).

2.9 Falska våldtäktsanklagelser

Föreställningen att det är vanligt att kvinnor utan grund anklagar män för våldtäkt är enligt Diesen och Diesen Lokatt (2008) en felaktig föreställning. Det är inget rimligt scenario att en kvinna skulle anmäla en man för våldtäkt för att hon ångrar att de har haft sex, och att han sedan hamnar i fängelse endast på grund av att hon anmäler honom för våldtäkt (Diesen & Diesen Lokatt, 2008).

En engelsk forskningsstudie som har kartlagt polisens uppfattning om våldtäkter som anmälts på falska grunder visar att misstron mot våldtäktsoffren är utbredd inom poliskåren. Polisernas svar på frågan om hur många procent av de våldtäkter som anmäls som de tror är falska varierade från 5 procent till 90 procent (McMillan, 2016, s. 4). Tidigare forskningsresultat kring ämnet har visat att många poliser har en stereotypisk bild av hur ett ”riktigt” våldtäktsoffer beter sig, vilket innefattar att våldtäktsoffer som gör en sen anmälan, känner förövaren sedan tidigare och inte har några fysiska skador inte anses vara trovärdig (McMillan, 2016, s. 2). Idén om att det är vanligt förekommande att kvinnor ljuger om att de har blivit utsatta för våldtäkt är en myt och har inte något stöd i forskningen (McMillan, 2016, s. 1). Resultatet i studien visar på en utbredd uppfattning om att kvinnor är lögnaktiga och ljuger om våldtäkt (McMillan, 2016, s. 5).

3. Metod och metodologiska överväganden

Här nedan presenteras vårt val av metod, urval samt hur vi har gått tillväga vid vår analys. Vi diskuterar metodens förtjänster och begränsningar samt metodens tillförlitlighet. Slutligen resonerar vi kring etiska överväganden och hur vi har delat upp arbetet med uppsatsen.

3.1 Val av metod

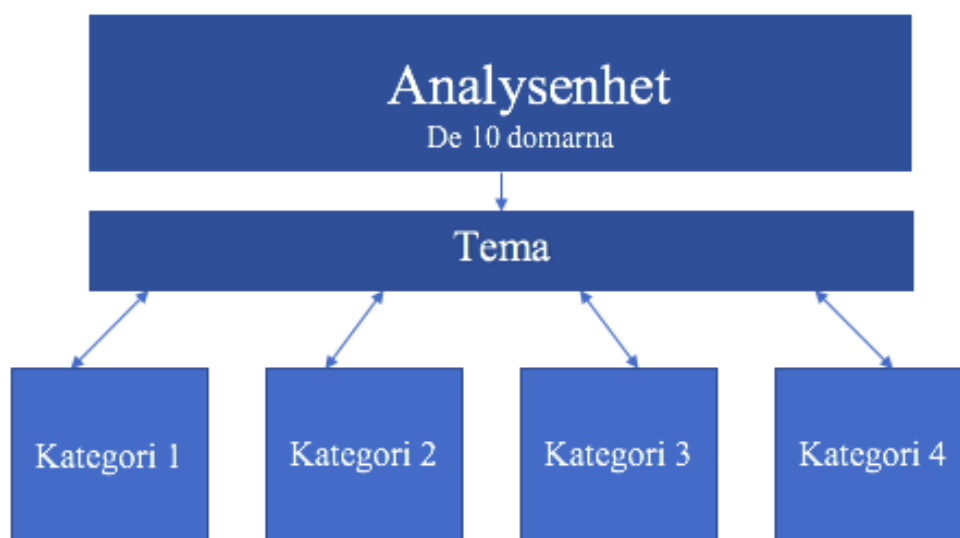
Vi har valt att använda oss av en kvalitativ innehållsanalys som metod för vår studie. Detta tillvägagångssätt är vanligt när en kvalitativ analys av dokument genomförs. Metoden går ut på ett sökande efter bakomliggande teman i materialet som analyseras (Bryman, 2011, s. 505). Till skillnad från den kvantitativa innehållsanalysen som handlar om att analysera frekvenser och proportioner, fokuserar den kvalitativa innehållsanalysen på tolkning av texter (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 159).

Medan den kvantitativa forskningen försöker att sträva efter vad som är sant, menar den kvalitativa forskningen att det inte finns en enda objektiv sanning utan att "sanningen" kan vara olika beroende på vilken tolkning som görs (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 160).

Den kvalitativa innehållsanalysen innebär att hitta likheter och skillnader i en utvald text och dessa uttrycks i kategorier och teman på olika nivåer (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 160). Hela det dokument som analyseras, till exempel en hel intervju (eller som i vårt fall, domar), kallas för analysenhet. Grunden för själva analysen är ord, meningar eller stycken av en text som är meningsbärande. Dessa kallas för meningsenheter, och är i vårt fall de citat som vi valt ut från domarna. En kod är en etikett på en meningsenhet som kortfattat beskriver dess innehåll, som till exempel "alkohol och droger". En kategori utgörs av flera koder som har ett liknande innehåll, till exempel alla de citat som vi valt ut och lagt i högen för "alkohol och droger" (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 163). Till slut skapas ett tema genom att sammanbinda det underliggande innehållet i ett antal kategorier. Ett tema är den röda tråden av mening som återkommer i flera kategorier, och kan därför belysa det underliggande i fler än en kategori (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 164).

Här nedan illustreras en förenklad bild av vår metod och hur vi har letat efter kategorier och ett övergripande tema:

3.2 Urval

För att samla in vårt material har vi använt oss av ett målstyrt urval, som innebär att enheter, i vårt fall domar, som anses passande för de frågeställningar som studien har väljs ut för analys (Bryman, 2011, s. 350).

Vi har valt tingsrättsdomar från en större svensk stad och en mindre svensk stad. För att vårt material skulle vara så aktuellt som möjligt valde vi att använda oss av domar där dom meddelats under 2015 eller 2016. I vissa fall visade det sig att själva händelsen hade ägt rum tidigare, men att domslutet alltså inte meddelats förrän 2015 eller 2016. Vi ansåg inte att detta påverkade vår studie, eftersom att alla domar som ingår i studien meddelades efter den senaste lagändringen 2013.

Genom databasen Karnov, som vi har tillgång till genom universitetet, sökte vi på ordet “våldtäkt” och kunde på så sätt få upp alla de domar där brottsrubriceringen var våldtäkt. Vi valde här ut endast de domar som meddelats under 2015 eller 2016. De domar som rörde våldtäkt mot barn valdes bort. Därefter kontaktade vi respektive tingsrätt och begärde ut de aktuella domarna. Dessa domar skickades till oss per mejl, och totalt fick vi in 16 domar.

En dom valdes bort direkt då den inte hade brottsrubriceringen “våldtäkt” och verkade ha kommit med av misstag. Då syftet var att analysera domarna på ett djupare plan ansågs 10 domar vara ett lagom stort urval. 10 tingsrättsdomar bedömdes vara ett tillräckligt stort urval för att få en bredd i materialet och en lagom mängd text att analysera för att kunna besvara våra frågeställningar (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 164). För att få en variation i materialet valde vi att ha

med både friande och fällande domar i analysen. De 15 domarna delades därför upp i två högar, beroende av om gärningsmannen friades eller fälldes i tingsrätten. Vi skrev upp domarnas målnummer på papperslappar som vi vek ihop och därefter valde vi slumpmässigt ut fem domar från varje hög. Detta resulterade i ett totalt textmaterial om 211 sidor. Flera av domarna innehöll även andra brottsrubriceringar än våldtäkt, och domslut avseende dessa brott. Dessa delar av domarna valdes bort från analysen och fokus lades bara på de delar som rörde våldtäktsbrottet (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 165). Därför blev det slutliga materialet något mindre.

Under avsnittet ”4. Presentation av materialet” ges en sammanfattning av de domar som slutligen valdes ut som material för studien. Dessa fall har flera likheter med varandra, till exempel att alla kvinnor och män kände varandra innan händelsen, att kvinnan sov och att i flera fall skedde våldtäkten i samband med en fest, en utekväll eller liknande. Vi vill poängtera att vi utifrån de 15 domarna som inledningsvis samlades in från de två tingsrätterna slumpmässigt valde ut de 10 domar som sedan analyserades. Vi har alltså inte specifikt valt ut de 10 domar som påminner om varandra, utan slumpmässigt blev det så att de domar som analyserades hade flera likheter. Detta kan tyda på att det mest förekommande vid en våldtäkt är att mannen och kvinnan känner varandra sedan tidigare och att det sker i samband med alkohol och sömn.

3.3 Analysens tillvägagångssätt

Samtliga domar som vi valt ut till analysen lästes igenom ett flertal gånger för att få en bild av vårt material och för att lära känna det. Detta gjordes för att få en helhetsbild av texterna (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 165). Vi läste igenom domarna var och en för sig, och började därefter med att försöka identifiera kategorier som vi tyckte var återkommande i samtliga eller i de flesta av domarna. Därefter diskuterade vi de kategorier vi var för sig hade hittat och jämförde om vi hade hittat liknande kategorier. Till slut hade vi hittat och kommit överens om fyra kategorier som var återkommande i alla domar: alkohol och droger, målsägandens motstånd under händelsen, målsägandens beteende efter våldtäkten och om målsäganden haft eller inte haft anledning till att falskt anklaga mannen för våldtäkt. Ett övergripande tema som vi fann i samtliga domar handlade om kvinnans trovärdighet.

Vi kodade materialet genom att med överstrykningspennor i olika färger för varje kategori markera de delar i domarna som handlade om respektive kategori. Detta gjordes var för sig, och sedan jämförde vi med varandra om vi hade markerat samma delar av domarna. Vissa delar av domarna

överlappade varandra, och kunde passa in i flera kategorier. I dessa fall diskuterade vi tillsammans vilken kategori de slutligen skulle tillhöra (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 165).

Efter att ha identifierat respektive kategori i alla domarna klippte vi ut de citat, meningsenheter, som var relevanta för resultat och analys. Alla citat som till exempel tillhörde kategorin “alkohol och droger” lades i en hög för sig, och likadant gjorde vi med övriga kategorier. Under hela analysprocessen diskuterades vilka likheter och skillnader som kunde hittas i citaten, till exempel hur tingsrätten använde kategorierna på olika sätt i olika domar samt hur de olika kategorierna påverkade kvinnans trovärdighet. Under hela processen diskuterades också hur vårt material kunde kopplas till resultat från den tidigare forskningen och teorierna.

Vi märkte att många av de citat vi hade klippt ut inte sade någonting utan sin kontext. Eftersom innehållet i texten måste förstås utifrån helheten, och inte hur som helst kan plockas ut från sitt sammanhang (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 162) valde vi till slut ut de citat som fristående från resten av texten ändå var begripliga och som svarade mot forskningsfrågorna.

3.4 Metodens förtjänster och begränsningar

Enligt Lundström (2008, s. 132) menar många att det är en nackdel att i forskningssammanhang använda sig av akter eller andra dokument, som till exempel domar, som inte är producerade för att användas till just forskning. Lundström själv menar att denna negativa inställning till forskning av till exempel akter är överdriven, och att studier av dokument i själva verket har bidragit med mycket kunskap om hur socialarbetare argumenterar i sina texter och hur “berättelser” inom socialt arbete ska förmedlas för att skapa trovärdighet. På samma sätt menar vi att genom att analysera domar fås kunskap om hur rättsväsendet argumenterar för att förmedla eller inte förmedla trovärdighet till ett offers berättelse. Att vi har valt att analysera texter ser vi därför som en fördel utifrån vårt syfte.

En nackdel med att domarna som vi har analyserat inte är producerade i ett forskningssammanhang, utan finns till även om vi inte hade gjort denna studie, är att vi inte har haft någon möjlighet att ställa följdfrågor kring texterna. Om vi hade använt oss av en annan metod, till exempel intervju, hade detta kunnat vara möjligt. Vi menar att detta inte var någon större nackdel, utan istället ett medvetet val, då vi inte ville veta hur personerna som skriver domarna resonerar kring hur de har skrivit dessa, utan att se vad som faktiskt är skrivet i domarna. Om vi hade använt oss av intervjuer hade vi fått en tolkning av vad de personer som skriver domarna anser att de har skrivit, snarare än vad som faktiskt är nedskrivet.

3.5 Metodens tillförlitlighet

För att vår studie ska vara trovärdig har vi försökt att vara så transparenta som möjligt genom att redovisa hur vi har gått tillväga när vi valt metod, gjort urval och vår analys (Svensson & Ahrne, 2013, s. 27; Bryman, 2011, s. 370). Genom att vi båda har läst igenom domarna flera gånger, och jämfört och diskuterat med varandra när vi valt ut kategorier, tema och citat från domarna samt genomfört hela analysen tillsammans menar vi att tillförlitligheten till resultatet ökar (Lundman & Hällgren Graneheim 2008, s. 170).

En kritik av kvalitativ forskning är att den ofta är subjektiv och bygger alltför mycket på forskarens uppfattningar om vad som är viktigt och betydelsefullt. Vi är medvetna om att det är svårt att vara helt och hållet objektiv. Anledningen till att vi har valt detta ämne är för att vi finner det intressant (Bryman, 2011, s. 368). Dock är det viktigt att det finns en medvetenhet om att vår förförståelse påverkar tolkningsprocessen (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 170). För att våra egna åsikter och tolkningar ska påverka resultatet så lite som möjligt har vi valt att redovisa faktiska citat ur domarna, istället för att beskriva vad som framgår av domarna. På så sätt får läsaren en bild av vad som faktiskt står i domarna, och inte endast vår beskrivning av dem, och studien blir på så sätt mer transparent (Svensson & Ahrne, 2013, s. 27; Lundman & Hällgren Graneheim, 2008 s. 170).

En annan kritik av kvalitativ forskning är att resultaten ofta är svåra att generalisera utöver just den situation som har undersökts (Bryman, 2011, s. 369; Svensson & Ahrne, 2015, s. 26). Vår studie är kvalitativ och bygger på ett litet urval av tingsrättsdomar. Därmed är det inte möjligt att generalisera vårt resultat på samma sätt som vid en kvantitativ studie. Vi kan inte ta för givet att vårt resultat är samma för andra tingsrättsdomar än just de som vi har analyserat, och en sådan typ av generalisering är inte heller syftet med denna studie. Däremot skulle det kunna vara möjligt med en teoretisk generalisering, som innebär att resultatet av en studie generaliseras till mer allmänna begrepp och teorier. Detta kan göras genom att fråga sig vad det som har studerats är ett exempel på, eller ett fall av (Svensson & Ahrne, 2015, s. 27).

Vid kvalitativa intervjuer är forskaren delaktig i skapandet av det material som sedan analyseras. Det innebär att forskaren på ett sätt "färgar" och påverkar resultatet, till exempel genom vilka frågor som ställs vid en intervju (Lundman & Hällgren Graneheim, 2008, s. 170). I vår studie har vi påverkat materialet på så sätt att vi själva har valt ut de citat från domarna som vi anser passar in under respektive kategori. Däremot är materialet vi har använt oss av inte på något annat sätt

påverkat av oss. Domarna finns och hade funnits oavsett om vi genomfört denna studie eller inte. Vi har inte utformat dem eller påverkat vad som är skrivet i domarna på något sätt.

3.6 Etiska överväganden

När forskning bedrivs finns följande forskningsetiska principer att följa och ta hänsyn till:

- Informationskravet, som innehåller krav om information gällande forskningen till berörda personer,
- Samtyckeskravet, som innebär att det krävs samtycke från de personer som medverkar i studien,
- Konfidentialitetskravet, som handlar om att alla uppgifter om de personer som ingår i studien ska behandlas med konfidentialitet och att personuppgifter ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte får tillgång till dem samt
- Nyttjandekravet som innebär att de uppgifter som samlas in endast får användas i forskningssammanhanget (Bryman, 2011, s. 131-132; Svensson & Ahrne, 2013, s. 31; Vetenskapsrådet, u.å., s. 7.15).

I vår studie är det främst konfidentialitets- och nyttjandekravet som är aktuella. Då vår studie inte innehåller ett aktivt deltagande, utan består att ett material som redan är existerande och offentligt, har vi gjort bedömningen att samtycke inte behöver inhämtas från de personer som är aktuella i domarna. Då domar från Tingsrätten är allmänna handlingar som kan hämtas ut av vem som helst menar vi att det är etiskt försvarbart att använda oss av materialet, och att det inte krävs något samtycke från personerna som omnämns i domarna, eller att dessa behöver informeras om att studien har genomförts. Då materialet dock är av känslig karaktär har vi valt att anonymisera namnen som förekommer i domarna. I alla domarna vi analyserat är målsägandens namn sekretessbelagt, och vi vet själva inte hennes riktiga namn. Dock är den tilltalades namn utskrivet i domarna. I linje med nyttjandekravet har vi inte använt oss av det insamlade materialet till någonting annat än denna studie.

Vi har valt att inte redogöra för målnummer eller att ha domarna som en bilaga till uppsatsen för att de personer som omnämns i domarna ska förbli anonyma.

Samtidigt som individskyddet, och de forskningsetiska principerna ovan, är av stor vikt då forskning bedrivs är det också viktigt både för samhällets och individers utvecklings skull att forskning genomförs. Därför måste alltid individskyddskravet och forskningskravet vägas mot

varandra. I många fall väger forskning tungt, då det vore nästintill oetiskt att avstå från att bedriva forskning eftersom att denna trots allt genomförs för att förbättra människors hälsa och livsvillkor (Vetenskapsrådet, u.å., s. 5).

3.7 Uppdelning av arbetet

Vi har skrivit alla delar av uppsatsen tillsammans. Vi har sökt tidigare forskning och annan litteratur på egen hand, men diskuterat och resonerat kring det vi har hittat tillsammans. Liksom resten av uppsatsen är delen om kunskapsorientering skriven av oss båda tillsammans.

4. Presentation av materialet

Här nedan följer en sammanfattning av de 10 domar som använts som material i studien, för att det ska bli lättare för läsaren att följa med i resultat- och analysdelen. Vi har valt att beskriva händelserna utifrån hur kvinnorna har berättat om dem då fokus för uppsatsen är kvinnans berättelse och hennes trovärdighet. I vissa fall har mannen åtalats för flera andra händelser, men då dessa händelser inte har analyserats i denna uppsats beskrivs de inte här.

Fall 1

Kvinnan och mannen lärde känna varandra under 2014. Fram till 2016 blev de tillsammans och gjorde slut flera gånger, och hade under perioder ett sexuellt förhållande med varandra. Om den aktuella händelsen har kvinnan berättat att det började med en diskussion som slutade med att mannen vid flera tillfällen höll fast henne, skallade henne och sa hemska saker samtidigt som han försökte kyssa henne. Sedan hotade han att våldta henne. Han tvingade henne att ta av sig sina byxor och stack in sina fingrar i hennes slida, och rotade runt.

Mannen frikändes från åtalet gällande våldtäkt.

Fall 2

Kvinnan och mannen hade tidigare varit kollegor och blev ett par under 2014. Vid den aktuella händelsen befann sig kvinnan och mannen på ett hotell utomlands. Kvinnan har berättat att hon vaknat upp av att mannen förde in sin penis i henne jättehårt och våldsamt så att hon ryckte till. Han fortsatte med samlaget trots att hon försökte vrida sig bort, trycka bort honom och säga att hon inte ville. Mannen stoppade in sin penis i hennes mun, även detta fast att hon inte ville. Därefter tilltvingade han sig ytterligare ett samlag.

Mannen dömdes för våldtäkt.

Fall 3

Kvinnan och mannen kände varandra genom en gemensam vän och hade träffats ett par gånger tidigare. Den aktuella kvällen hade de varit ute och festat tillsammans. De hade tidigare bestämt att kvinnan skulle sova över hemma hos mannen. Kvinnan har berättat att hon under natten vaknade av att mannen hade sina fingrar i hennes underliv. Hon vaknade senare av att mannen hade sex med henne. Hon blev upprörd och sa nej. Mannen sa då att han också hade utfört oralsex på henne. Han slutade inte självmant utan hon fick själv kravla bort från honom och ner på golvet.

Mannen dömdes för våldtäkt.

Fall 4

Kvinnan och mannen befann sig på samma midsommarfest. Efter festen sov de tillsammans med flera andra över i vardagsrummet i lägenheten där festen varit. Kvinnan har berättat att hon var naken och låg på rygg under täcket. Hon kunde inte somna. Hon såg hur mannen reste sig upp. Han var naken och ställde sig vid fotändan av hennes bädd, drog undan täcket och la sig över henne. Han trängde in i hennes vagina utan att hon hann reagera. Hon försökte skrika men han la sin hand över hennes mun och påbörjade ett samlag med henne.

Mannen frikändes från åtalet gällande våldtäkt.

Fall 5

Kvinnan och mannen befann sig på samma födelsedagsfest hos en gemensam vän. Kvinnan och mannens dotter skulle som tidigare bestämts sova på bäddsoffan som fanns i vardagsrummet efter festen, och mannen skulle sova på golvet i vardagsrummet. När hon gick och la sig för att sova hade hon kläder på sig. När hon vaknade efter en stund hade hon inga kläder på sig längre. Hon vaknade av att det gjorde ont i hennes könsorgan, och att mannen hade stoppat in sin penis i henne.

Mannen dömdes för våldtäkt.

Fall 6

Kvinnan och mannen träffades första gången en natt i juni 2014. De tog en taxi hem tillsammans till mannens lägenhet. Redan i taxin började mannen bli uppjagad och aggressiv. I lägenheten kysste han henne och höll fast hennes hand och stoppade den innanför sina byxor. Han förde därefter ut henne till hissen och tvingade henne där att klä av sig. Han tryckte henne mot väggen och förde in sin penis i hennes slida. Han förde därefter ner henne till källaren och tvingade henne till samlag.

Mannen dömdes för våldtäkt.

Fall 7

Mannen arbetade på en skola för elever med behov av extra stöd och resurser. Kvinnan gick i nionde klass på skolan och mannen var även hennes mentor. Kvinnan hade problematik som innefattade dåligt psykiskt mående och självskadebeteende vilket mannen var medveten om. De fattade snabbt tycke för varandra och inledde en relation utan att någon annan visste om det. Mannen åtalades för våldtäkt vid tre olika tillfällen. Det första tillfället skedde på en toalett vid ett köpcenter där mannen tilltvingade sig samlag med kvinnan. Det andra tillfället skedde i en skog där mannen tryckte ner kvinnan och genomförde ett samlag samt bet henne i armen. Vid det tredje tillfället befann de sig i mannens lägenhet. Han ville att hon skulle skära sig i armarna framför honom och tilltvingade sig sedan ett samlag med henne.

Mannen frikändes från åtalet gällande våldtäkt.

Fall 8

Kvinnan var tillsammans med en väninna på ett uteställe i Malmö. Vid stängning träffade de två män som de åkte på efterfest tillsammans med. Kvinnan blev trött och gick och lade sig i mannens säng. Mannen följde efter henne och lade sig bakom henne. Han började ta på hennes bröst, rumpa och mage men hon sa åt honom att sluta. Han gjorde totalt tre initiativ men hon sa alla gånger åt honom att sluta. Hon somnade till slut och vaknade upp av att hon hade mannens penis inne i sig. Hon skrek åt honom att sluta, gick upp och klädde på sig. Hon berättade för sin väninna vad som hade hänt och de ringde polisen.

Mannen frikändes från åtalet gällande våldtäkt.

Fall 9

Kvinnan var i stan för att besöka en väninna. De gick ut på krogen och träffade en bekant. De följde med honom hem för att ha efterfest. Väninnan lämnade lägenheten, och kvinnan gick och la sig tillsammans med sin bekant och somnade. Kvinnan säger att hon hade trosor, bh och t-shirt på sig när hon somnade och när hon vaknade han hon inga trosor på sig längre. Hon vaknade av att någon "juckade" mot henne. Hon låg på rygg och en person låg på henne mellan hennes ben. Hon kände inte igen mannen. Det kom senare fram att mannen var kvinnans bekantas rumskompis. Hon puttade bort honom från sig och han gick iväg.

Mannen frikändes från åtalet gällande våldtäkt.

Fall 10

Mannen och kvinnan kände varandra då mannen och kvinnans mamma tidigare hade haft ett samboförhållande. Efter att samboförhållandet hade tagit slut hade de kommit överens om att kvinnan fick hyra ett rum i mannens lägenhet, då hon saknade annan bostad. Vid tiden för händelsen skulle kvinnan ha sin 25-årsfest i lägenheten. Kvinnan har berättat att hon hade gått och lagt sig i sitt rum och somnat. Hon vaknade av att någon låg bakom henne och stötte sitt finger eller penis i hennes vagina. När hon vände sig om såg hon att det var mannen.

Mannen dömdes för våldtäkt.

5. Resultat och analys

Nedan presenteras vårt resultat i form av citat från tingsrättsdomarna. Därefter följer analys utifrån respektive kategori. De kategorier som vi har hittat och som har varit mest förekommande är alkohol och droger, kvinnans motstånd, kvinnans beteende efteråt och om hon har, eller inte har, haft anledning att ljuga om att hon har blivit utsatt för våldtäkt. Avslutningsvis presenteras det övergripande tema som är återkommande i samtliga domar och som handlar om kvinnans trovärdighet och hur denna bedöms av tingsrätten, samt en jämförelse av vilka skillnader som finns mellan de friande och fällande domarna.

5.1 Alkohol och droger

I nio av de tio domarna som vi har analyserat har tingsrätten i domen skrivit om att målsäganden har druckit alkohol under kvällen. I ett fall tas målsägandens alkoholkonsumtion upp för att visa på att hon inte har befunnit sig i en *särskilt utsatt situation*²:

Det har framkommit att målsäganden hade druckit alkohol under kvällen och natten och att hon var berusad. Vittnet X har emellertid uppgett att målsäganden inte var kraftigt berusad utan att hon verkade ganska nykter. Det är därför inte styrkt att målsäganden varit i en särskilt utsatt situation på grund av berusning.

(Fall 8)

I två fall tar tingsrätten upp hennes alkoholkonsumtion för att visa på att hon har befunnit sig i en särskilt utsatt situation:

Kvinnan hade 1,05 promille alkohol i blodet. [...] Mannen har den 29 november 2015 på X-gatan i X-stad genomfört ett vaginalt samlag med Kvinnan genom att otillbörligt utnyttja att hon på grund av sömn och berusning befunnit sig i en särskilt utsatt situation.

(Fall 10)

Under kvällen hade hon druckit en hel del både sprit och öl. [...] Det är vidare utrett i målet att målsäganden vid tidpunkten för dessa handlingar på grund av sömn och berusning befann sig i en särskilt utsatt situation.

(Fall 3)

I ett annat fall används hennes alkohol- och drogkonsumtion för att sänka hennes trovärdighet:

När det gäller målsägandens uppgifter anser tingsrätten att hon har gjort ett trovärdigt intryck men att det måste tas hänsyn till att hon vid läkarundersökningen har haft alkohol och rester av kokain i kroppen. Det kan därför inte uteslutas att hon varit förvirrad när hon vaknade upp och att hennes minnesbilder av händelsen kan ha påverkats av det. Hennes uppgifter kan därför inte anses tillförlitliga.

(Fall 9)

---

² Enligt nuvarande lagstiftning krävs att gärningsmannen har tvingat offret till en sexuell handling och att tvånget har skett genom misshandel, våld eller hot om våld eller att gärningsmannen har utnyttjat att offret befunnit sig i en särskilt utsatt situation. En särskild utsatt situation kan till exempel bero på berusning.

I ett fall tas målsägandens påverkan av alkohol och tabletter upp för att visa på att hon inte var benägen att göra motstånd:

Hon hade tagit tabletter och skurit sig själv tidigare samma dag. [...] Hon drack och blev väldigt berusad. [...] Vid de följande två händelserna var hon antingen påverkad av tabletter eller alkohol och det gjorde att hennes förmåga att göra motstånd blev ännu mindre än annars.

(Fall 7)

I övriga fall nämner tingsrätten i domen att målsäganden har druckit alkohol men förklarar inte vidare i vilket syfte alkoholkonsumtionen är relevant för domen, eller varför det tas upp att målsäganden har druckit:

Hon drack en del alkohol tidigare under kvällen men tror inte att hon fått i sig något kokain.

(Fall 6)

Själv var hon inte särskilt alkoholpåverkad. Under hela kvällen hade hon endast druckit tre drinkar.

(Fall 5)

På kvällen den 14 februari åt de middag på en restaurang samt besökte XX och ett uteställe där man kunde dansa. De drack alkohol på samtliga ställen.

(Fall 2)

Under midsommarfesten hos X förekom en ymnig alkoholförtäring.

(Fall 4)

Sammanfattningsvis visar resultatet att tingsrätten i domarna på ett osammanhängande sätt bedömer målsägandens intag av alkohol och droger. I vissa fall verkar det vara till målsägandens fördel att hon varit berusad, då detta bevisar att hon befunnit sig i en särskilt utsatt situation. I ett fall är det till hennes nackdel, då hennes berättelse inte anses trovärdig på grund av att hon har druckit alkohol och haft rester av kokain i kroppen.

Att kvinnans vittnesmål skulle vara sämre för att hon druckit den aktuella kvällen motsägs av viss forskning som visar att ett vittnesmål inte alls behöver påverkas negativt av att en person har druckit alkohol (Hagsand et al., 2013, s. 193).

I de domar gällande gruppvåldtäkter som Katarina Wennstam (2002, s. 66) har undersökt kunde hon se att det togs upp irrelevant information gällande kvinnan i domen, till exempel hur mycket alkohol hon hade druckit under kvällen för händelsen. Detsamma gäller för de domar som vi har undersökt. I fyra fall (fall 6, 5, 2 och 4) tas det upp hur mycket målsäganden har druckit den aktuella kvällen, men det förklaras aldrig varför detta skulle vara relevant för domen eller varför det tas upp. I tre av domarna (fall 2, 3, och 6) skriver tingsrätten att det i domarna endast återges de delar av förhören som är omedelbart relevanta för tingsrättens bedömning. Det borde kunna antas att detta gäller för samtliga domar - att tingsrätten endast skriver om det som de anser vara relevant för sin bedömning. Frågan är då varför målsägandens alkoholkonsumtion under kvällen nämns, men ingen tydligare redogörelse för hur det är relevant för domen.

Kvinnor som har druckit alkohol och/eller tagit droger innan en våldtäkt skuldbeläggs mer och anses mindre trovärdiga än våldtäktsoffer som har varit nyktra (Wennstam, 2002, s. 45; Ferguson & Ireland, 2012, s. 103; Girard & Senn, 2008, s. 15). En förklaring till varför kvinnans alkoholkonsumtion innan händelsen tas upp kan förklaras genom att en kvinna som är berusad inte är lika trovärdig och ”skyddsvärd” som en nykter kvinna (Diesen, 2005, s. 223). Kvinnor som dricker och är onyktra bryter mot de könsstereotypiska föreställningar som finns om hur en kvinna ska bete sig och förtjänar därför inte samma typ av samhällsliga skydd och sympati som kvinnor som är nyktra vid en våldtäkt (Ferguson & Ireland, 2012, s. 103). Detta kan kopplas till hur kvinnor historiskt sett alltid fått stämpeln av att vara ansvarslösa om de har druckit (Damberg & Wiklund, 2015, s. 97).

Utifrån Hirdmans begrepp ”genuskontraktet” finns det olika föreställningar om vad som anses vara manligt beteende respektive kvinnligt. Att vara alkoholpåverkad har tidigare varit ett manligt privilegium och är ett exempel på hur det som ses som acceptabelt för en man att göra inte är acceptabelt för en kvinna att göra (Hirdman, 2004, s. 116). Utifrån begreppet victim blaming tar kvinnan i och med sin alkoholberusning en större risk och får därmed skuld för händelsen i större utsträckning än om hon hade varit nykter (Diesen, 2005, s. 223; Pedersen & Strömwall, 2013, s. 932-933). För elva år sedan var denna skuldbeläggning av kvinnans alkoholintag införlivad i lagstiftningen genom att det inte rubricerades som våldtäkt om offret självmant hade druckit sig berusad och därefter blivit våldtagen (NCK, 2016). En förklaring till varför det i tingsrättsdomarna fortfarande skrivs om kvinnans alkoholkonsumtion utan att det är av relevans kan därför vara en rest från den gamla lagstiftningen och detta synsätt på hur kvinnor som dricker sig berusade bär skuld i händelsen.

5.2 Kvinnans motstånd

I flertalet av domarna beskrivs hur målsäganden har gjort motstånd vid händelsen:

Det var inget romantiskt och hon sa tydligt nej.

(Fall 1)

Hon knuffade undan honom och sprang till badrummet.

(Fall 5)

Enligt målsäganden fortsatte Mannen med samlaget trots att hon försökte vrida bort sig och rycka bort honom och trots att hon sade till honom att hon inte ville.

(Fall 2)

Hon puttade bort honom och han gick iväg.

(Fall 9)

Hon drog ned sitt ben som Mannen höll i luften och skrek åt honom. Hon gick upp och sa att hon hade blivit våldtagen.

(Fall 8)

Hon försökte protestera genom att skrika med Mannen lade genast handen över hennes mun och påbörjade ett samlag med henne.

(Fall 4)

Hon blev upprörd och sade ”vad håller du på med?” samtidigt som hon tryckte sin hand mot bröstet på honom. Han sade ”nej” och tog bort hennes hand. Hon satte upp handen på nytt och han tog åter bort den.

(Fall 3)

I bara två av domarna beskriver målsäganden att hon inte gjorde något motstånd:

Hon var fruktansvärt rädd och vågade därför inte göra motstånd.

(Fall 6)

De satt i hans bil och Kvinnan vågade inte säga nej eftersom hon visste att Mannen var så glad för detta (att de skulle ha sex med varandra).

(Fall 7, vår parantes)

Sammanfattningsvis visar resultatet att tingsrätten i alla fall utom ett beskriver om kvinnan har gjort motstånd eller inte under våldtäkten.

Efter lagändringen år 2013 är det inte nödvändigt för våldtäktsoffer att göra aktivt motstånd under händelsen för att det ska klassas som våldtäkt. Det kan vara våldtäkt även om offret är helt passivt under händelsen (NCK, 2016). Dock visar forskning att de våldtäktsoffer som gjort aktivt motstånd under händelsen ges större trovärdighet och mindre skuld i händelsen än de som inte gjort något motstånd alls (Mitchell & Grossi, 2015, s. 2295).

Det är en allmän uppfattning att ens naturliga reaktion vid ett övergrepp är att göra motstånd. Enligt Wennstam (2002, s. 95-96) ska det "ideala våldtäktsoffret" helst ha sönderrivna kläder och blåmärken som uppkommit då hon gjort motstånd under våldtäkten. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är inga reaktioner naturliga utan konstruktioner av det samhälle man lever i (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 11). Att göra motstånd under en våldtäkt är alltså inget självklart eller naturligt beteende, utan en socialt konstruerad bild av hur ett våldtäktsoffer bör reagera vid övergreppet.

Enligt Grände (2007, s. 13-16) är det vanligt att kvinnor inte gör något fysiskt motstånd under våldtäkten, istället är det vanligt att hon blir paralyserad och inte gör något motstånd. Detta visar också ny forskning från Södersjukhuset. 70 % av alla våldtäktsoffer de möter på sin akutmottagning för våldtagna beskriver att de inte har gjort motstånd under våldtäkten utan att de har drabbats av en "frysreaktion" och varit oförmögna att göra motstånd (Forsberg & Holmin, 2016).

I majoriteten av domarna vi har analyserat beskriver målsäganden att hon har gjort något slags motstånd under våldtäkten, vilket alltså inte hänger ihop med forskningen som visar att de flesta våldtäktsoffer inte gör något motstånd alls under händelsen. En förklaring till att vårt resultat inte överensstämmer med forskningen skulle kunna vara att de våldtäktsoffer som inte har gjort motstånd inte heller anmäler våldtäkten, vilket är vanligt enligt Grände (2007, s. 17).

5.3 Kvinnans beteende efteråt

Gällande målsägandens beteende efter den påstådda händelsen bedömer tingsrätten att vissa handlingar gör kvinnans berättelse mer trovärdig:

Hennes beteende efter händelsen framstår som helt adekvat och följdriktigt utifrån den påstådda gärningen.

(Fall 2)

Att hon berättade om våldtäkten direkt efter händelsen och enligt modern var uppriven och grät när hon ringde för att bli hämtad, gör att hennes uppgifter framstår som trovärdiga.

(Fall 10)

Det som framgår av utredningen om hur målsäganden agerat genom att kontakta väninnan, polisanmäla direkt och ta sig till sjukhus samma dag samt i övrigt reagerat efter händelsen ger stöd för att det kan ha skett så som målsäganden har sagt. Det finns också stödbevisning för att målsäganden var mycket upprörd i anslutning till händelsen.

(Fall 9)

Att kvinnan inte har berättat om våldtäkten eller inte agerat upprört direkt efteråt minskar hennes trovärdighet enligt tingsrätten:

På sjukhuset berättade hon varken för akutläkaren eller för polisen, som kom dit, om att Mannen hade haft sina fingrar i hennes underliv. Hon var mest bekymrad över handen och huvudet.

(Fall 1)

Det framstår vidare som märkligt att Kvinnans påstående att hon direkt gick upp och ut i köket när Mannen hade gått tillbaka till sin bädd inte vinner stöd av vittnen Xs uppgift härom. Enligt X förflöt det lång tid, kanske 30 minuter, innan Kvinnan gick ut i köket. Märkligt är också att Kvinnan och X i köket i huvudsak tycks ha pratat om festen och att X inte uppfattade Kvinnans sinnesstämning som upprörd vid detta tillfälle.

(Fall 4)

Den s.k. stödbevisning som finns när det gäller just de händelser som har betecknats som våldtäkt är att Kvinnan visserligen berättade för sin vän att hon hade en sexuell relation med Mannen medan den pågick. Hon sa emellertid inget då om tvång eller våldtäkter utan det skedde först under vintern/våren 2015, d.v.s. nästan två år efter händelserna och ca ett år innan hon berättade för sina föräldrar och gjorde polisanmälan. De uppgifter som hon lämnade till sin vän var mycket knapphändiga och innehöll inga detaljer som gör att de kan kopplas till någon särskild händelse. För sina föräldrar berättade inte Kvinnan någonting alls om våldtäkter förrän i vintras.

(Fall 7)

Sammanfattningsvis framgår det tydligt att det är av stor betydelse hur kvinnan har agerat efter övergreppet för att hennes berättelse ska framstå som trovärdig.

Tingsrätten är tydlig utifrån ovanstående citat med att det finns ett "rätt" sätt att agera efter en våldtäkt (som i fall 2, 10 och 9), vilket bland annat innebär att hon har berättat om övergreppet för någon i nära anslutning till händelsen. Enligt NJA 2009 s. 447 kan en trovärdig berättelse från kvinnan tillsammans med till exempel hennes beteende efter våldtäkten vara tillräckligt för att åtalet ska leda till en fällande dom. Om kvinnan agerar på rätt sätt och i nära anslutning till händelsen berättar för en anhörig eller polis om händelsen framstår hon som mer trovärdig än om hon går utanför den mallen och inte berättar för någon om vad som har hänt. Både Wennstam (2002, s. 95-96) och Diesen (2005, s. 220) beskriver hur kvinnans beteende efteråt påverkar hennes trovärdighet. Att kvinnan direkt efter händelsen kontaktar polis och sjukhus ökar hennes trovärdighet (Wennstam, 2002, s. 95-96) medan om hon väntar länge med att söka hjälp minskar hennes trovärdighet och händelsen framstår mer som en efterhandskonstruktion (Diesen, 2005, s. 220). Detta blir tydligt i tingsrättens resonemang kring fall 1, 4 och 7.

I fall 1, 4 och 7 där kvinnan inte har berättat om våldtäkten i nära anslutning till händelsen sker en form av victim blaming där kvinnan skuldbeläggs för att hon inte har berättat om vad som har hänt och därmed ifrågasätts hennes trovärdighet.

Det finns en föreställning om att en naturlig reaktion efter en våldtäkt är att direkt berätta för någon om vad som har hänt och att direkt efteråt polisanmäla händelsen och besöka sjukhus. Att det finns en så tydlig bild i samhället av hur ett våldtäktsoffer ska reagera och bete sig efter händelsen är ett exempel på internalisering (Barlebo Wenneberg, 2010, s. 71-72) och något som ter sig så naturligt att vi tar för givet att alla våldtäktsoffer ska bete sig så. Att alla kvinnor skulle reagera och agera exakt likadant efter en våldtäkt stämmer dock inte, utan tvärtom väntar många så länge det bara går med att söka hjälp (Grände, 2007, s. 17).

5.4 Anledning/icke anledning för kvinnan att ljuga om våldtäkt

I flera av domarna resonerar tingsrätten kring huruvida målsäganden haft anledning att oskyldigt anklaga den tilltalade för våldtäkt. I följande domar finns inget resonemang kring varför tingsrätten menar att kvinnan inte skulle ha anledning till att oskyldigt anklaga mannen för våldtäkt:

Det saknas dessutom anledning att tro att hon skulle vilja anklaga Mannen för gärningar som han inte har begått.

(Fall 3)

Det saknas dessutom all anledning att tro att målsäganden skulle vilja anklaga Mannen för en brottslig gärning som han inte har begått.

(Fall 6)

[...] och det har inte framkommit något som talar för att hon i något avseende skulle ha hittat på vad hon har berättat. Det har inte heller framkommit något som ger grundad anledning att tro att målsäganden sanningslöst skulle vilja anklaga Mannen för brott.

(Fall 8)

Det har heller inte framkommit någon rimlig förklaring till varför målsäganden skulle lämna felaktiga uppgifter om att hon utsatts för brott. Mannen har spekulerat kring att målsäganden skulle kunna ha ett hämndmotiv eftersom Mannen varit otrogen mot henne. Hypotesen framstår som mindre trolig. [...] Tingsrätten har därför svårt att se att målsäganden senare, i februari 2015, av den anledningen skulle hysa sådant agg mot Mannen att hon oriktigt skulle anklaga honom för brott. Det har heller inte framkommit någon annan rimlig anledning för målsäganden att sanningslöst tillvita Mannen brottsliga gärningar.

(Fall 2)

I två av domarna ger tingsrätten en förklaring till varför de menar att kvinnan haft anledning, eller inte haft anledning, till att oskyldigt anklaga mannen för våldtäkt:

Vad avser Kvinnans berättelse måste vidare, enligt tingsrättens bedömning, beaktas att Kvinnan – kanske främst i förhållande till X men även i förhållande till andra i vardagsrummet som kan ha observerat vad som hänt – kan ha haft skäl att rikta en sanningslös beskyllning mot Mannen, eftersom hon skämts över vad som förekommit.

(Fall 4)

Det ska inledningsvis beaktas att Kvinnan inte kände Mannen och att det inte framkommit några som helst skäl för henne att berätta om ett övergrepp som inte ägt rum, särskilt inte som hon förefaller sakna tidigare sexuell erfarenhet och uppenbarligen finner det sexuella temat vara mycket genant.

(Fall 5)

Sammanfattningsvis tar tingsrätten alltså i flera fall upp huruvida kvinnan haft anledning eller inte att falskt anklaga mannen för våldtäkt. I två av fallen resonerar tingsrätten kring varför de menar att hon falskt skulle anklaga honom eller inte.

Det finns en felaktig föreställning om att många kvinnor falskt anklagar män för våldtäkt, och att många män döms på felaktiga grunder endast på grund av att en kvinna påstått att han våldtagit henne (Diesen & Lokatt Diesen, 2008). Även inom poliskåren går det att se att det finns en utbredd tro om att det är vanligt att kvinnor gör falska anmälningar gällande våldtäkt mot män (McMillan, 2016).

Synen på vissa kvinnor som "ärbara" går långt tillbaka. Kvinnor vars sexuella moral och levnadssätt kunde ifrågasättas kunde tidigare inte våldtas enligt lag, eller det var i alla fall inte kriminellt att göra det. Det fanns en bild av vissa kvinnor som "horor" och andra som "madonnor". Hur kvinnans levnadssätt påverkar hur man resonerar efter att hon blivit utsatt för en våldtäkt finns fortfarande kvar vilket blir tydligt i tingsrättens uttalande ovan, gällande fall 4 och 5. En kvinna som är oskuld anses här trovärdig just för att hon är oskuld, och skulle av den anledningen aldrig ljuga om en våldtäkt på grund av sin brist av sexuell erfarenhet. Däremot menar tingsrätten att för kvinnan som har tidigare sexuella erfarenheter, och dessutom har haft sex tidigare under samma kväll, har skäl att ljuga att hon blivit utsatt för våldtäkt (Wennstam, 2002, s. 45). Kvinnan som är oskuld är mer respektabel, har högre moral och mer "skyddsvärd" och förtjänar därmed upprättelse, medan kvinnan som har haft sex med någon annan tidigare under samma kväll inte är "skyddsvärd" och därför får mer skuld i händelsen och får skylla sig själv (Diesen, 2005, s. 223).

Det som är av intresse är egentligen inte att tingsrätten resonerar kring huruvida kvinnan haft anledning eller inte att oskyldigt anklaga mannen för våldtäkt, utan hur tingsrätten i två fall resonerar kring varför kvinnan har eller inte har anledning att oskyldigt anklaga mannen för våldtäkt. I fall 4 har kvinnan tidigare under kvällen haft sex med en annan man på festen hon befunnit sig på. Därefter har den påstådda våldtäkten ägt rum. Tingsrätten menar att hon skulle ljuga om att våldtäkten ägt rum eftersom att hon skämdes över det som hänt (alltså att hon haft sex med två olika personer under samma kväll). I fall 5 skriver tingsrätten att eftersom att kvinnan saknar tidigare sexuell erfarenhet finns det inget skäl för henne att oskyldigt anklaga mannen för våldtäkt. Enligt Hirdman (2004) finns ett så kallat genuskontrakt som innehåller konkreta föreställningar om hur kvinnor respektive män ska bete sig. Att en kvinna har sex med två olika män på en och samma kväll är ett exempel på hur hon inte passar in i det rådande genuskontraktet

om hur en kvinna ska vara, och bestraffas för detta genom att tingsrätten indirekt menar att hon borde skämmas över detta (Hirdman, 2004, s. 121). Det är även ett exempel på victim blaming, där offret får skuld i händelsen på grund av hur hon har agerat innan våldtäkten, istället för att fokus läggs på gärningsmannen (Pedersen & Strömwall, 2013, s. 932-933). Det visar även hur kvinnans beteende innan våldtäkten spelar roll för hennes trovärdighet och utfallet för domen (Diesen, 2005, s. 222).

5.5 Trovärdighet

Trovärdighet är det tema som är genomgripande i alla de kategorier som vi har redovisat ovan, och alla kategorier påverkar på olika sätt kvinnans sammanvägda trovärdighet. Utöver de kategorier som vi har tagit upp påverkas kvinnans trovärdighet även av hur hon har berättat sin historia för tingsrätten:

Tingsrätten anser att målsäganden på ett återhållsamt sätt har redogjort för vad hon menar hände den aktuella natten. Det har varit uppenbart att hon har haft svårt att prata om den uppkomna situationen och hon har gett intryck av att inte vilja överdriva eller uppge något som hon inte känner sig säker på. Samtidigt har hon i centrala delar kunnat beskriva specifika detaljer.

(Fall 3)

Målsäganden har lämnat en klar, levande och detaljrik berättelse utan osannolikt innehåll. Hon har också beskrivit personliga känslor och reaktioner som ger intryck av att vara självupplevda. Utsagan innehåller inga inbördes avvikelser av betydelse. [...] Tingsrätten bedömer att målsäganden på ett alltigenom trovärdigt sätt har berättat om de händelser som hon varit med om.

(Fall 2)

Tingsrätten anser att målsäganden har gjort ett mycket trovärdigt intryck. Hon har lämnat en i allt väsentligt levande och detaljrik berättelse och har samtidigt varit angelägen om att inte överdriva eller uttala sig om sådant som hon inte är säker på. Sammanfattningsvis har målsäganden lämnat en mycket trovärdig berättelse.

(Fall 6)

Hon har lämnat en sammanhängande och detaljerad historia som inte har ändrats över tiden.

(Fall 10)

Kvinnan har enligt tingsrättens bedömning gjort ett mycket trovärdigt intryck. [...] Den berättelse Kvinnan då lämnade och i allt väsentligt fortfarande vidhåller framstår som konsekvent och det förekommer enligt tingsrättens bedömning inga motsägelser eller orimligheter i berättelsen.

(Fall 5)

Sammanfattningsvis kan alltså sägas gällande hur kvinnan har berättat om händelsen för tingsrätten att rätten lägger vikt vid *hur* hon har berättat om vad som hänt. Hon ska berätta på ett sammanhängande sätt och berättelsen ska sakna felaktigheter för att den ska vara trovärdig. Hennes berättelse ska vara detaljerad, men inte överdriven (NJA 2010 s. 671).

Eftersom det ofta saknas vittnen och andra bevis är det vanligt i våldtäktsmål att ord står mot ord. Därför läggs stor vikt vid kvinnans trovärdighet när rätten ska döma i målet (Diesen, 2005, s. 219). En trovärdig utsaga från kvinnan tillsammans med stödbevis för till exempel hur hon har betett sig efteråt kan vara tillräckligt för en fällande dom (NJA 2009 s. 447). I alla de fall (fall 3, 2, 6, 10 och 5) där tingsrätten har dömt mannen för våldtäkt har de i domen skrivit att de har ansett att kvinnan är trovärdig. Vad det är som gör kvinnan trovärdig skiljer sig dock åt från fall till fall, och det finns olika anledningar till varför mannen döms för våldtäkt.

Här nedan följer en sammanställning av samtliga domar för att förtydliga om tingsrätten anser att kvinnan är trovärdig eller inte, om mannen frias eller fälls samt anledningen till varför domen blir friande eller fällande.

Fall	Är kvinnan trovärdig?	Frias eller fälls mannen?	Varför?
1.	Nej.	Frias.	Inte tillräcklig bevisning. Kvinnan berättade inte för någon efteråt.
2.	Ja.	Fälls.	Stödbevisning. Kvinnan berättade för flera personer efteråt.
3.	Ja.	Fälls.	Stödbevisning. Sms mellan kvinnan och mannen samt att kvinnan hade berättat för en vän efteråt.
4.	Nej.	Frias.	Tingsrättens bedömning är att

			kvinnan ljuger om att hon har blivit våldtagen.
5.	Ja.	Fälls.	Stödbevisning. Kvinnan berättade för flera personer efteråt.
6.	Ja.	Fälls.	Stödbevisning. Kvinnan besökte sjukhus direkt efteråt och berättade vad som hänt. Samt att mannens berättelse var så osannolik.
7.	Ja.	Frias.	Inte tillräcklig bevisning. Kvinnan hade inte berättat för någon förrän långt senare.
8.	Nej.	Frias.	Tingsrätten bedömer inte kvinnans berättelse som mer trovärdig än mannens.
9.	Nej.	Frias.	Kvinnans berättelse är inte trovärdig då hon har spår av droger i kroppen och har druckit alkohol.
10.	Ja.	Fälls.	DNA-bevisning samt att kvinnan har ringt en anhörig direkt efteråt.

I alla de fall där mannen har blivit fälld för våldtäkt anser tingsrätten att kvinnan har berättat om händelsen på ett trovärdigt sätt. Gemensamt för de fall som leder till en fällande dom är dessutom att kvinnan efter våldtäkten har betett sig som ett våldtäktsoffer ”bör” agera, och berättat för någon direkt efteråt vad som har hänt. I fall 10 fanns det dessutom DNA-bevisning som stärkte kvinnans berättelse, och i fall 6 var mannens berättelse så pass osannolik att det var kvinnans berättelse som låg till grund för domen samt att det i detta fall fanns stödbevisning som styrkte hennes berättelse.

I fyra av fem fall där mannen har friats från våldtäkt har tingsrätten gjort bedömningen att kvinnan inte är trovärdig. I ett fall (fall 7) anser tingsrätten att kvinnan är trovärdig, men att det inte finns tillräcklig bevisning för att hon har blivit utsatt för våldtäkt då hon inte har berättat om vad som har hänt förrän långt efter händelserna. I de fall där mannen har friats kan vi se att i två fall (fall 8 och 9) har kvinnan efteråt betett sig på ett korrekt sätt genom att berätta för någon vad som har hänt och genom att kontakta polis och i fall 9 även genom att uppsöka sjukhus efteråt. I jämförelse med de

andra fallen där kvinnornas beteende efteråt har gjort dem mer trovärdiga och styrkt deras berättelser borde detta göra kvinnorna i fall 8 och 9 mer trovärdiga. I fall 9 finns det dessutom DNA-bevisning från mannen på kvinnans trosor, trots att mannen sagt att han inte har tagit av sig sina byxor. I fall 8 har kvinnans vän vittnat om att hon har hört kvinnan be mannen att sluta samt hört henne skrika att hon hade blivit våldtagen medan hon sov. Ändå leder dessa fall inte till en fällande dom, men nämnvärt är att i både fall 8 och 9 är rådmannen skiljaktig.

Utifrån begreppet ”det ideala brottsoffret” finns det fem kriterier som beskriver hur ett offer ska vara och bete sig för att ses som ett ”riktigt” offer. Offret ska vara svagt, ska vara upptagen med en respektabel aktivitet, ska vara på en respektabel plats och gärningsmannen ska vara stor och ond och ska vara okänd för offret (Christie, 2001, s. 48). Ett liknande resonemang för Wennstam (2002, s. 95-96) när hon beskriver det ideala offret för en våldtäkt. Våldtäktsoffret ska vara på ett visst sätt och bete sig på ett särskilt vis innan, under och efter våldtäkten för att ses som trovärdig och för att ha en chans att vinna i en rättegång. Respektabla kvinnor och kvinnor som är mer ”skyddsvärda” anses vara mer trovärdiga och förtjänar upprättelse i en rättegång, till skillnad från de kvinnor som inte är skyddsvärda och därmed får skylla sig själva (Diesen, 2005, s. 223).

Av de domar som vi har analyserat passar ingen av kvinnorna helt in i bilden av ”det ideala brottsoffret” eller det ideala offret för en våldtäkt, varken gällande de friande eller i de fällande domarna. Många kvinnor känner förövaren sedan tidigare, alla kvinnor utom en har druckit alkohol (och därmed inte varit upptagna med en ”respektabel” aktivitet) och många har gått hem tillsammans med gärningsmannen i samband med en utekväll eller en fest. Eftersom ingen av kvinnorna passar in i bilden av det ideala offret kan vi inte dra slutsatsen att fällande domar beror på att kvinnan är ett idealt offer, eller att friande domar beror på att kvinnan inte är ett idealt offer.

6. Diskussion

I detta kapitel kommer vi att besvara våra frågeställningar och diskutera de resultat som vi har kommit fram till. Avslutningsvis tar vi upp några förslag till fortsatt forskning som handlar om idéer som har uppkommit under uppsatsens gång men som inte har kunnat utvecklas i denna studie.

Vårt syfte med uppsatsen var att undersöka hur tingsrätten beskriver målsäganden i våldtäktsdomar. Detta för att få en djupare förståelse för hur tingsrätten resonerar kring målsägandens trovärdighet. Våra frågeställningar var:

- Vilka omständigheter framträder i domarna när målsägandens trovärdighet beskrivs?
- Finns det skillnader i hur tingsrätten bedömer målsägandens trovärdighet? I så fall hur?
- Hur konstrueras målsägandens trovärdighet i våldtäktsdomarna?
- Vilka skillnader finns i tingsrättens resonemang om målsägandens trovärdighet i de friande respektive fällande domarna?

Som svar på den första frågeställningen har vi kommit fram till att de omständigheter (som vi benämner som kategorier) som vi har hittat och som är återkommande i samtliga domar handlar om kvinnans intag av alkohol och droger, kvinnans motstånd under händelsen, kvinnans beteende efteråt, om hon har, eller inte har, anledning att ljuga om att hon blivit utsatt för en våldtäkt och kvinnans trovärdighet.

Som svar på vår andra frågeställning visar resultatet att det finns skillnader i hur dessa kategorier används från fall till fall och hur de olika kategorierna påverkar kvinnans sammanvägda trovärdighet. Vi har inte kunnat hitta någon röd tråd i tingsrättens resonemang kring kategorierna eller gällande kvinnans trovärdighet som är samma från fall till fall.

Enligt NJA 2009 s. 447 kan en trovärdig berättelse från kvinnan tillsammans med till exempel hennes beteende efteråt vara tillräckligt för en fällande dom. Av analysen har vi kunnat se att i vissa fall har kvinnan efter våldtäkten agerat helt "rätt" och som hon "ska" (enligt tingsrätten) vilket har ökat hennes trovärdighet. I andra fall har kvinnan också agerat på "rätt" sätt efter händelsen, genom att berätta för någon om händelsen direkt efter det att våldtäkten har skett och genom att kontakta sjukhus och polis. Ändå anses kvinnorna i dessa andra fall inte vara trovärdiga, och dessa fall leder inte till en fällande dom. Detta är ett exempel på hur tingsrätten använder sig av de olika kategorierna på olika sätt från fall till fall.

Ytterligare ett exempel på att tingsrätten använder kategorierna på olika sätt tyckte vi blev som mest tydligt i analysen under kategorin "alkohol och droger". År 2005 ändrades lagen så att det blev lika allvarligt att våldta en person som druckit sig berusad, som en person som är helt nykter (NCK, 2016). Gällande kvinnans alkoholkonsumtion tyckte vi att det var anmärkningsvärt att tingsrätten i flera fall skriver om att kvinnan har druckit alkohol under kvällen för våldtäkten, även om det aldrig förklarades varför detta var relevant för domen. Att tingsrätten skriver om vad kvinnan har druckit under kvällen, men inte förklarar varför detta tas upp skulle kunna tyda på en underliggande fördom

om att kvinnor som dricker alkohol har mer skuld i händelsen. Av vår analys kan vi också se att det verkar finnas en gråzon som pendlar mellan om kvinnan är för nykter för att befinna sig i en särskilt utsatt situation, eller om hon är för full och drogpåverkad för att vara tillförlitlig och trovärdig. Vi kan inte se att tingsrätten använder rekvisitet "särskilt utsatt situation" på ett enhetligt sätt och inte heller hur alkoholpåverkad kvinnan egentligen ska vara för att passa in i denna benämning.

Om kvinnan har gjort motstånd eller inte tas upp i alla domar utom en, men vi har inte kunnat hitta ett samband mellan hennes motstånd och hennes trovärdighet. Det verkar snarare vara en rest från ett gammalt rekvisit sedan innan lagändringen 2013, då kvinnan var tvungen att göra motstånd för att händelsen skulle kunna rubriceras som våldtäkt. I relation till att forskning visar att våldtäktsoffer som gjort motstånd ges mer trovärdighet (Mitchell & Grossi, 2015, s. 2295), kan en förklaring till att nästan samtliga kvinnor beskriver hur de har gjort motstånd under händelsen vara att de är medvetna om att detta är något som får dem att framstå som mer trovärdiga, och ett tydligt sätt att visa på hur de inte var med på det som hände.

Som svar på vår tredje frågeställning kan vi i vår analys se att det finns en antydning till att målsägandens trovärdighet konstrueras utifrån vem som är en "skyddsvärd", respektabel och pålitlig kvinna, och vem som inte är det. Extra tydligt blir detta i avsnittet som handlar om huruvida kvinnan haft anledning eller inte anledning att ljuga om att hon blivit utsatt för våldtäkt. I två fall hänger kvinnans trovärdighet ihop med hennes sexualitet. När tingsrätten resonerar kring om kvinnan har eller inte har anledning att oriktigt anklaga mannen för våldtäkt tar de i ett fall upp att hon inte har anledning att ljuga om våldtäkt på grund av att hon inte har någon tidigare sexuell erfarenhet och tycker det är genant att prata om det. I ett annat fall menar tingsrätten att kvinnan har anledning att oskyldigt anklaga mannen eftersom att hon tidigare under kvällen haft sex med en annan person och skäms över detta. I dessa två fall lyser en förlegad syn på kvinnor och kvinnors sexualitet igenom. Genom att skriva på detta sätt förstärker tingsrätten bilden av vilken typ av kvinnor som är trovärdiga och vilka som inte är det, och den gamla föreställningen av kvinnor som antingen en "hora" eller en "madonna" upprätthålls (Diesen, 2005, s. 223). Om kvinnan har anledning att ljuga om våldtäkt eller inte både bygger hennes trovärdighet samtidigt som trovärdigheten kommer ur om hon haft anledning att ljuga eller inte. Här kan vi se att tingsrättens argumentation i dessa fall blir ett slags cirkelresonemang där de menar att kvinnan som är oskyldig är trovärdig, därför skulle hon inte ljuga om att hon blivit utsatt för våldtäkt och därför är hon trovärdig. På samma sätt, fast tvärtom, menar tingsrätten att kvinnan som har mer sexuell erfarenhet

inte är trovärdig för att hon skäms över att hon haft sex med två män på en kväll, därför ljuger hon om att hon blivit utsatt för våldtäkt och eftersom att hon ljuger blir hon inte trovärdig.

Utifrån vår fjärde frågeställning har vi kunnat se att de skillnader som finns mellan de friande och de fällande domarna är att tingsrätten i alla de fällande domarna anser att målsäganden är trovärdig. Även i en av de friande domarna anser tingsrätten att målsäganden är trovärdig, men det finns inte tillräckligt med stödbevisning för att mannen ska kunna dömas för våldtäkt. Det finns dock inget tydligt mönster i vilka kvinnor som är trovärdiga och vilka som inte är det. I alla de fall där kvinnan är trovärdig och där det blir en fällande dom finns det stödbevisning som styrker hennes berättelse. Stödbevisning finns dock även i andra fall, men där anses kvinnan ändå inte vara trovärdig och i de fallen frias mannen.

Vi anser att det inte är rättssäkert att tingsrätten bedömer en kvinnas trovärdighet på så olika sätt från fall till fall, och att det inte går att se något tydligt mönster i vilka fall som leder till friande respektive fällande domar. De personer som dömer i tingsrätten är en juridiskt utbildad domare tillsammans med tre nämndemän som är tänkta att vara folkets representanter. I två av de fem friande domarna som vi har analyserat har rådmannen, den enda personen med juridisk utbildning, varit skiljaktig och menat att mannen ska dömas för våldtäkt. Eftersom samtliga av nämndemännen har tyckt att mannen ska frias har det dock blivit en friande dom, då de har varit majoritet. Tanken med nämndemännen är att de ska återspegla samhällets förhållanden vad gäller ålder, kön och etnisk bakgrund, men ett problem idag är att nämndemännen är betydligt äldre än genomsnittet av befolkningen (Domstolsverket, 2016). Enligt Hirdmans begrepp ”genuskontrakt” finns det konkreta föreställningar i samhället om vad det innebär att vara en kvinna respektive en man och vad kvinnor och män får göra och hur de bör vara (Hirdman, 2004, s. 121). Dessa kontrakt ärvs vidare från generation till generation, men förändras och utvecklas över tid och att vara en kvinna idag innebär inte samma sak som att vara en kvinna för 50 år sedan. Därför blir det problematiskt att nämndemännen i tingsrätten är betydligt äldre än genomsnittet i landet och kanske har andra föreställningar om hur en kvinna bör vara till skillnad från vad en yngre generation tycker. En fråga som vi har ställt oss är hur det påverkar utfallet av domen att de flesta av nämndemännen är i 60-årsåldern? Kanske kan det vara så att en äldre generation har en mer konservativ syn på hur en kvinna ska vara jämfört med en yngre generation, vilken kan leda till att kvinnor skuldbeläggs i rättssalen.

Avslutningsvis vill vi betona att det är förståeligt att tingsrätten måste ha någonting att gå på och att kvinnans trovärdighet därför blir av stor vikt för domen. När en våldtäkt har skett står ofta ord mot ord och det finns sällan vittnen eller bevis som kan styrka vad som verkligen har hänt. Vad det är som gör kvinnan trovärdig har vi dock kunnat se är väldigt olika från fall till fall. Detta blir problematiskt för till exempel de kvinnor som inte agerar som ett våldtäktsoffer ”ska” agera och reagera efteråt och för alla de kvinnor som inte passar in i bilden av det ideala offret eller i föreställningen om hur kvinnor bör vara. Utifrån denna studie och de kategorier som vi har funnit och som är återkommande i tingsrättsdomarna har vi inte kunnat hitta något svar på vad exakt det är som gör att tingsrätten bedömer vissa kvinnor som trovärdiga, medan andra inte är det.

6.1 Fortsatt forskning

På grund av studiens syfte och dess avgränsningar har vi inte haft möjlighet att analysera alla de infallsvinklar som uppkommit när vi har läst tingsrättsdomarna. Det hade varit intressant att i fortsatt forskning undersöka vad som påverkar gärningsmannens trovärdighet i våldtäktsmål och hur tingsrätten resonerar kring denna.

Andra intressanta aspekter som vi har funderat på är att i vissa fall framgår det genom målsägandens och den tilltalades relation att gärningsmannen är väldigt mycket äldre än målsäganden. I dessa fall har vi anat en tendens till att tingsrätten nästan omedelbart ansett kvinnan vara trovärdig. Finns det någon koppling mellan en stor åldersskillnad och kvinnans trovärdighet?

Till slut har vi också sett att i flera fall är det vanligt att mannen inte endast är åtalad för våldtäkt, utan även andra brott. För framtida studier hade man kunnat undersöka hur detta påverkar bilden av kvinnan som ett offer. Blir hon mer trovärdig som våldtäktsoffer när gärningsmannen i samma dom döms för andra brott, till exempel grov kvinnofridskränkning, också?

7. Referenser

2014 års sexualbrottskommitté (2016). *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten* (SOU 2016:60). Stockholm: Regeringskansliet.

Angelone, D.J., Mitchell, D. & Grossi, L. (2015). Men's Perceptions of an Acquaintance Rape: The Role of Relationship Length, Victim Resistance, and Gender Role Attitudes. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(13), ss. 2278-2303. DOI: 10.1177/0886260514552448

Barlebo Wenneberg, S. (2010). *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.

Berger, P.L. & Luckmann, T. (1998). *Kunskapssociologi - hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Bieneck, S. & Krahe, B. (2011). Blaming the Victim and Exonerating the Perpetrator in Cases of Rape and Robbery: Is There a Double Standard? *Journal of Interpersonal Violence*, 26(9), ss. 1785-1797. DOI: 10.1177/0886260510372945

Boréus, K. (2015). Texter i vardag och samhälle. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Brottsförebyggande rådet (2015). *Kortanalys 9/2015 - Våldtäktsbrottets hantering i rättskedjan*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

https://www.bra.se/download/18.31d7ffa1504bbffa0abf49/1450440526618/2015_Vldt

Brottsförebyggande rådet (2016). *Anmälda brott. Slutlig statistik för 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

http://www.bra.se/download/18.358de3051533ffa5ea7ea64/1459409105915/Sammanfattning_anmalda_2015.pdf

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Christie, N. (2001). Det idealiska offret. I Åkerström, M. & Sahlin, I. (red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Damberg, J. & Wiklund, L. (2015). *Som hon drack - Kvinnor, alkohol och frigörelse*. Stockholm: Atlas.

Diesen, C. (2005). Processrättsligt perspektiv. Om positiv och negativ särbehandling i straffprocessen. I Diesen, C., Lernestedt, C., Lindholm, T. & Pettersson, T. (red.) *Likhet inför lagen*. Stockholm: Natur och kultur.

Diesen, C. & Lokatt Diesen, E. (2008). Felaktiga föreställningar om falska våldtäktsanmälningar gör att de mest utsatta kvinnorna sviks. *Advokaten*, 4(74).
<https://www.advokaten.se/Tidningsnummer/2008/Nr-4-2008-Argang-74/Felaktiga-forestallningar-om-falsa-valdtaktsanmalningar-gor-att-de-mest-utsatta-kvinnorna-sviks/>

Domstolsverket. (2016). *Så blir du vald*. <http://www.blinamndeman.se/Bli-namndeman/Sa-blir-du-vald/> [2017-01-18]

Ferguson, K. & Ireland, C. (2012). Attitudes towards victims and perpetrators of hypothetical rape scenarios involving intoxication: an application to the UK. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 4(2), ss. 96-107. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/17596591211208300>

Forsberg, N. & Holmin, M. (2016). 7 av 10 våldtäktsoffer paralyserades. *SVT Nyheter*, 24 september. <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/studie-visar-de-flesta-valdtaktsoffer-stanger-av>

Girard, A. L., & Senn, C. Y. (2008). The Role of the New "Date Rape Drugs" in Attributions About Date Rape. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(1), ss. 3-20. DOI: 10.1177/0886260507307648

Grände, J. (2007). *Utsatt för våldtäkt? En bok till dig som blivit drabbad*. Stockholm: Gothia.

Hagsand, A., Roos Af Hjelmsäter, E., Granhag, P.A., Fahlke, C., Söderpalm-Gordh, A. (2013). Bottled memories: On how alcohol affects eyewitness recall. *Scandinavian Journal of Psychology*, 54, ss. 188-195.

Hirdman, Y. (2004). "Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning" i Christina Carlsson Wetterberg & Anna Jansdotter (red.) *Genushistoria*. Lund: Studentlitteratur.

Lundman, B. & Hällgren Graneheim, U. (2008). Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, M. & Höglund-Nielsen, B. (red.) *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.

Lundström, T. (2008). Aktforskning. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R. & Jacobsson, K. (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och kultur.

McMillan, L. (2016). Police officers' perceptions of false allegations of rape. *Journal of gender studies*. DOI: 10.1080/09589236.2016.1194260

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). (u.å.) *Sexuellt våld*.

<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald/> [2016-12-27]

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). (2008). *Handbok. Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). (2014). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). (2016). *Sexualbrottslagstiftningen*.

<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexualbrottslagstiftningen/> [2016-12-07]

Pedersen, S. & Strömwall, A. (2013). Victim Blame, Sexism and Just-World Beliefs: A Cross-Cultural Comparison. *Psychiatry, Psychology and Law*, 20(6), ss. 932-941. DOI:

10.1080/13218719.2013.770715

Randhir Granfors, A. (2016). Elisabeth Massi Fritz: ”Vårt rättssystem borde skämmas”.
Aftonbladet, 19 juni. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article23033003.ab> [2016-12-27]

SFS 2013:365. *Brottsbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Somaya. (2015). *Mäns våld mot kvinnor*. <http://www.somaya.se/start/om-vald/mans-vald-mot-kvinnor-13979745> [2016-12-27]

Svensson, P. & Ahrne, G. (2013). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Svensson, P. & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet. (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wennstam, K. (2002). *Flickan och skulden. En bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Bonnier.

Rättsfall

NJA 2009 s. 447

NJA 2010 s. 671